

Мусоріна Марина Олександрівна,
*здобувач Національного педагогічного університету
ім. М. П. Драгоманова, провідний фахівець курсів
підвищення кваліфікації Дунайського інституту
Національного університету «Одеська морська академія»*

**ГЕНЕЗА ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО АПАРАТУ ПРОБЛЕМИ
ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ СУДНОВОДІННЯ**

Анотація У статті проаналізовано педагогічний досвід процесу формування базових компетентностей майбутніх фахівців судноводіння. Встановлено, що коло формування ключових компетентностей майбутніх фахівців судноводіння можна визначити, беручи за основу вміння ставити та вирішувати завдання, здатність брати на себе відповідальність, навчатися протягом життя, проявляти самостійність у прийнятті рішень, комунікативність – вміння говорити і слухати як рідною мовою, так і іноземною.

Ключові слова: практична діяльність, компетенція, компетентність, майбутні фахівці судноводіння.

Мусорина Марина Александровна

**ГЕНЕЗИС ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКОГО АППАРАТА ПРОБЛЕМЫ
ФОРМИРОВАНИЯ БАЗОВЫХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ СУДОВОЖДЕНИЯ**

Аннотация. В статье проанализированы педагогический опыт процесса формирования базовых компетентностей будущих специалистов судовождения. Установлено, что формирование ключевых компетентностей будущих специалистов судовождения можно определить, основываясь на умении ставить и решать задачи, способности брать на себя ответственность, учиться в течение жизни, проявлять самостоятельность в принятии решений, коммуникативность – умение говорить и слушать как на родном языке, так и иностранном.

Ключевые слова: практическая деятельность, компетенция, компетентность, будущие специалисты судовождения.

Marina Musorina

**GENESIS OF TERMINOLOGICAL APPARATUS PROBLEMS OF
FORMATION OF BASIC COMPETENCIES OF FUTURE NAVIGATORS**

Abstract. The article analyzes the pedagogical experience of the process of formation of basic competencies of future specialists in navigation. It is established that the circle of formation of key competencies of future specialists of navigation can be determined based on professional key competences of future specialists, namely: ability to set and solve tasks, ability to take responsibility, to study during life, to show independence in decision-making, communicative - Ability to speak and listen, both in the

mother tongue and in foreign languages.e skills – ability to speak and listen, both in the native language and in foreign languages.

Key words *practical activity, competence, competence, future specialists of navigation.*

Постановка проблеми

Актуальність проблеми дослідження. Значущою прикметою розвитку індустріального суспільства з неперервною різногалузевою інтеграцією є невідпинне та стрімке проникнення досягнень науки і техніки в життєдіяльність молодого покоління та їх вплив на вибір професії. Суспільство налаштовує сучасних майбутніх фахівців судноводіння уже в процесі навчання визначати свій життєвий шлях. Саме тому навчальні заклади, що відіграють вирішальну роль у професійному самовизначенні кожного, мають сприяти вихованню та формуванню особистості. Нині навчальний процес в закладах освіти спрямований на надання майбутнім фахівцям судноводіння систематизованих знань про галузі виробництва включення засобів пізнавальної і практичної діяльності, результатом чого має бути інтелектуальний, соціальний і фізичний розвиток особистості – основа майбутньої професійної діяльності.

Роль навчання у вирішенні означених завдань стає досить актуальною – мають бути розроблені: системи підготовки майбутніх фахівців судноводіння (зміст, засоби, методи), організаційно-методичні підходи до вибору майбутньої професійної діяльності, технічно-зорієнтовані навчальні комплекси. Тобто в системі освіти виокремилась проблема, яка спонукає до наукового переосмислення ролі та значення закладів освіти для становлення сучасної молоді в індустріальному інформаційному суспільстві, практичної підготовки до діяльності в умовах, які невідпинно змінюються та стають вимогливішими до якостей молодих фахівців. Поява значної кількості нових професій та спеціальностей, зростання вимог до них потребує виняткової уваги закладів освіти до процесу удосконалення професійного орієнтування та спрямування до самостійного вибору.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

На методичному рівні проблема формування професійної компетентності досліджувалася С. Бондарем, А. Бремусом, О. Гулай, О. Гуренковою, Е. Зеєром, А. Марковою, М. Орловою, Г. Селевко, С. Сисоєвою, І. Тараненко, В. Шарко та ін. Питання використання андрагогічних принципів навчання відображені в дослідженнях таких українських науковців, як: Б. Годзевський, Л. Даниленко, Н. Клокар, Л. Набока, В. Олійник, О. Пехота, В. Пуцов, А. Старєва.

У межах проблеми дослідження формування базових компетентностей майбутніх фахівців судноводіння присвячено роботи М. Бабишеної, О. Безбаха, Т. Зайцевої, В. Онищука, М. Кулакової, І. Сокола, М. Шермана та ін. Так, М. Бабишена розглядала формування професійно значущих якостей майбутніх судових офіцерів у процесі вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін, М. Кулакова аналізувала готовність до професійної діяльності майбутніх фахівців у вищих морських закладах освіти, Т. Зайцева досліджувала проблему з позиції самоменеджменту психофізичних станів моряка, І. Сокол розробляв питання

професійної компетентності майбутніх судноводіїв у процесі вивчення фахових дисциплін, М. Шерман здійснював науковий пошук у межах інформаційної культури майбутніх судноводіїв. Але, незважаючи на значну кількість наукових праць і публікацій, в яких висвітлюються питання становлення та розвитку освіти дорослих, у дослідженнях, пов'язаних з обґрунтуванням формування базових компетентностей майбутніх фахівців судноводіння ці питання розкриті не повною мірою.

Отже, *метою* статті є обґрунтування термінологічного апарату проблеми дослідження формування базових компетентностей майбутніх фахівців судноводіння.

Виклад основного матеріалу

Наразі людство спостерігає процес ефективного входження України до Європейського союзу, що означає відкриття для нашої країни простору з новими правовими, економічними та матеріально-технічними умовами. Зазначене спонукає до розставлення відповідних пріоритетів, серед яких одним із провідних є виокремлення провідних напрямів залучення молоді у розвиток держави, серед яких необхідно виділити прикладні технічні галузі.

Унаслідок інформатизації та глобалізації суспільства, потужного впровадження наукових досягнень та переходу до знаннєвої економіки, статус прикладних технічних галузей з кожним роком значно підвищується, що розкриває діапазон професій для вибору молоді, з позиції наукових та прикладних здобутків. Виважений вибір майбутнього професійного шляху, вмотивованість до трудової діяльності перебуває в прямій залежності від результативного цілеспрямованого процесу навчання, яке вважається видом диференційованого навчання.

Зміст, основна мета й структура навчання технічних дисциплін¹.
Сутність навчання полягає в тому, що:

- *передбачається:*
 - врахування освітніх потреб, нахилів і здібностей учнів;
 - створення умов відповідно до їхнього самовизначення;
- *забезпечується за рахунок змін у:*
 - цілях;
 - змісті;
 - структурі;
 - організації навчального процесу.

Мета навчання при вивченні технічних дисциплін:

- забезпечення можливостей для рівного доступу учнівської молоді до здобуття загальноосвітньої профільної та початкової допрофесійної підготовки;
- гарантування неперервної освіти впродовж усього життя;
- виховання особистості, здатної до самореалізації, професійного зростання й мобільності в умовах реформування сучасного суспільства.

¹ Іванов Д. А. Інформаційно-правові основи забезпечення безпеки мореплавства : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Д. А. Іванов. — Одеса, 2008. — 19 с.

Процес навчання зорієнтований на:

- набуття майбутніх фахівців судноводіння навичок самостійної науково-практичної, дослідницько-пошукової діяльності;
- розвиток їхніх інтелектуальних, психічних, творчих, моральних, фізичних, соціальних якостей;
- прагнення до саморозвитку та самоосвіти.

Основними завданнями навчання технічних дисциплін є:

- створення умов для врахування й розвитку навчально-пізнавальних і професійних інтересів, нахилів, здібностей і потреб майбутніх фахівців судноводіння в процесі їхньої загальноосвітньої підготовки;
- виховання любові до праці, забезпечення умов для їхнього життєвого і професійного самовизначення, формування готовності до свідомого вибору й оволодіння майбутньою професією;
- формування соціальної, комунікативної, інформаційної, технічної, технологічної компетенцій майбутніх фахівців судноводіння, спрямування підлітків щодо майбутньої професійної діяльності;
- забезпечення наступних перспективних зв'язків між загальною середньою і професійною освітою відповідно до обраного профілю.

Фахове навчання технічних дисциплін ґрунтується на таких принципах:

- фуркації (розподілі за рівнем освітньої підготовки, інтересами потребами, здібностями і нахилами);
- варіативності й альтернативності (освітніх програм, технологій навчання і навчально-методичного забезпечення);
- наступності та неперервності (між фаховою підготовкою і профільним навчанням, професійною підготовкою);
- гнучкості (змісту і форм організації фахового навчання, зокрема дистанційного забезпечення, можливості зміни профілю);
- діагностико-прогностичної реалізованості (виявлення здібностей учнів для обґрунтованої орієнтації на навчання).

Фахове навчання технічних дисциплін

- *Профіль навчання:*
 - спосіб організації диференційованого навчання, який передбачає поглиблене і професійно зорієнтоване вивчення предметів;
 - визначається з урахуванням освітніх потреб замовників освіти; кадрових, матеріально-технічних, інформаційних ресурсів школи; соціокультурної і виробничої інфраструктури району, регіону; перспектив здобуття подальшої освіти і життєвих планів учнівської молоді.
- *Напрями фахового навчання технічних дисциплін:*
 - суспільно-гуманітарних (навчальні профілі: правовий, історико-правовий, економічний, філософський, педагогічний тощо);
 - філологічних (українська чи іноземна філологія);

- природничо-математичних (математичний, фізико-математичний, хіміко-біологічний, хіміко-фізичний, біолого-географічний, еколого-географічний тощо);
- технологічних (виробничі технології, комп'ютерні технології);
- художньо-естетичних (хореографічний, музичний, театральний, мистецтвознавство тощо);
- спортивних (гімнастика, плавання, легка атлетика, туризм, спортивні ігри тощо).

Характер допомоги навчальних закладів у визначені об'єктивних цілей підготовки до майбутнього фаху, окреслення особливостей умов праці, формування вміння враховувати умови праці сприяють здійсненню виваженого вибору. У виборі професії школа має враховувати особистісні якості й інтереси майбутніх фахівців та сприяти доцільному розподілу фахівців в інтересах розвитку народного господарства країни, окремих галузей та регіону. Керуючись визначеннями, викладеними вище, можна узагальнити мету, завдання та провідні зорієнтованості профільного навчання (рис. 1).

У південних регіонах України привабливою, престижною і перспективною для молоді є професія судноводія – часто саме до такої діяльності вони вмотивовані та бажають бути підготовленими. Судноводія вважають однією із найважливіших фігур на судні серед фахівців морських спеціальностей. Судноводієм (*англ.*: Navigator) є фахівець з кораблеводіння, який здійснює керування безпечним рухом судна за зазначеним маршрутом.

Водночас для укріплення позицій України як незалежної європейської держави значущою стає її дієздатність як морської країни. Зазначене зумовлюється деякими тенденціями як глобального, так і внутрішнього характеру. Серед глобальних тенденцій дослідники виокремлюють такі²:

1. Зростання обсягів світової морської торгівлі, яка вважається найбільш дешевою, комфортною та доступною.

2. Регіоналізація міжнародної економічної діяльності, формування нових міжнародних економіко-політичних об'єднань, які намагаються здійснювати спільну митно-тарифну політику. Як наслідок, зростає значення регіональних (локальних) транспортних комплексів, а також роль інтермодальних (змішаних, або тих, що виконуються не менш ніж двома різними видами транспорту з укладанням одного договору) перевезень, міжнародних транспортних коридорів, а також внутрішніх водних шляхів у транзиті вантажів.

3. Зростання ролі морських ресурсів у світовій економіці.

4. Суттєві зміни на світовому ринку морської робочої сили, які, у свою чергу, призводять до зміни на ринку освітніх послуг, пов'язаних із підготовкою фахівців морських професій. За останні роки на світовому ринку морської робочої сили склалася ситуація дефіциту командного складу та надлишку рядового.

5. Зростання конкуренції між державами Чорноморсько-Азовського басейну, що зумовлене не лише економічними, а й політичними факторами.

² Коменський Я. А. Велика дидактика / Я. А. Коменський // Избранные педагогические сочинения. — М., 1955. — С. 472.

Мета	Забезпечення можливостей для рівного доступу учнівської молоді до здобуття загальноосвітньої профільної та початкової допрофесійної підготовки	Принципи	Забезпечується за рахунок змін у		
	Гарантування неперервної освіти впродовж усього життя			функції	цілях
	Виховання особистості, здатної до самореалізації, професійного зростання й мобільності в умовах реформування сучасного суспільства				
Завдання	Створення умов для врахування й розвитку навчально-пізнавальних і професійних інтересів, нахилів, здібностей і потреб учнів старшої школи в процесі їхньої загальноосвітньої підготовки	варіативності	змісті		
	Виховання в учнів любові до праці, забезпечення умов для їхнього життєвого і професійного самовизначення, формування готовності до свідомого вибору й оволодіння майбутньою професією	альтернативності	структурі		
	Формування соціальної, комунікативної, інформаційної, технічної, технологічної компетенцій учнів на допрофільному рівні, спрямування підлітків щодо майбутньої професійної діяльності	наступності			
	Забезпечення наступно-перспективних зв'язків між загальною середньою і професійною освітою відповідно до обраного профілю	неперервності	організації навчального процесу		
Зорієнтованість	Набуття старшокласниками навичок самостійної науково-практичної, дослідницько-пошукової діяльності	гнучкості			
	Розвиток їхніх інтелектуальних, психічних, творчих, моральних, фізичних, соціальних якостей	діагностико-прогностичної реалізованості			
	Прагнення до саморозвитку та самоосвіти				

Рис. 1. Мета, завдання та зорієнтованість профільного навчання

Проблема безпеки на воді, як і сучасне мореплавство, має міжнародний характер і на сьогодні продовжує існувати в різних аспектах, її вирішення розкривається за різними напрямками, оскільки негативні наслідки аварій великих морських суден часто залежать від рівня:

- професійної підготовки судноводіїв;
- міжнародного співробітництва у цій галузі;
- формування і застосування технічних норм і стандартів.

Серед зазначеного вище, привертає увагу перша позиція – професійна підготовка судноводіїв, адже на них покладена найбільша відповідальність за правильність прийняття рішення в широкому спектрі завдань, спрямованих на забезпечення безпеки мореплавства. Якість функціонування та безпека

мореплавства великою мірою залежать від професійної майстерності судноводія, рівня фахової підготовленості, вміння самостійного неперервного навчання – професійної компетентності.

З метою уточнення поняття «професійна компетентність» у тлумачному психологічному словнику знаходимо визначення терміну «компетентність» як психосоціальної якості, що означає силу і впевненість, які виходять із відчуття власної успішності й корисності, що дають людині усвідомлення своєї спроможності ефективно взаємодіяти з оточенням³.

У свою чергу Міжнародний департамент стандартів для навчання, досягнення та освіти (International Board of Standards for Training, Performance and Instruction (IBSTPI)) пропонує трактувати поняття «компетентність» як «Спроможність кваліфіковано здійснювати діяльність, виконувати завдання або роботу. При цьому поняття компетентності включає набір знань, навичок і ставлень, які дають змогу особистості ефективно діяти або виконувати відповідні функції, спрямовані на досягнення певних стандартів у професійній галузі або діяльності⁴.

Українська дослідниця О. Овчарук розглядає «компетентність» як інтегровану характеристику якості особистості, результативний блок, сформований через досвід, знання, вміння, ставлення, поведінкові реакції. Компетентність побудована на комбінації взаємовідповідних пізнавальних відношень і практичних навичок, цінностей, емоцій, поведінкових компонентів, знань та вмінь, усього того, що можна мобілізувати для активної дії⁵.

Керуючись означеними тлумаченнями, розкриємо фахові компетентності судноводія. Узагальненим об'єктом професійної діяльності судноводія є судна та плавзасоби, а предметною областю – судноводіння, робота з вантажем, управління судном, піклування про плавсклад, комунікації. До основних функціональних обов'язків судноводія входять знання лоцїї (*голл.*: Loodsen – вести корабель):

- здійснення експлуатації суден, технічного обслуговування та ремонт суднових енергетичних установок і механізмів;
- організація управління рухом водного транспорту;
- забезпечення безпеки ходу, обробки та розміщення вантажу;
- аналіз ефективності роботи судна;
- знання маневрених властивостей судна в теорії;
- здійснення навігації керування судном – забезпечення точного, своєчасного та безпечного ходу корабля, виконання необхідних розрахунків для маневрування;
- розроблення прогнозів, враховуючи вплив вітру і течій;

³ Костюк В. Застосування ситуативнокомунікативних технологій у навчанні іншомовного спілкування майбутніх судноводіїв [Електронний ресурс] / В. Костюк // Витоки педагогічної майстерності. — 2012. — Вип. 10. — Режим доступу : <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/421/1/Kostyuk.pdf>. — Дата звернення: 15.03.2018. — Назва з екрана.

⁴ Мачуський В. В. Формування готовності старшокласників до професійного самовизначення у сфері технічної діяльності в позашкільних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.07 / В. В. Мачуський ; Ін-т проблем виховання АПН України. — Київ, 2001. — 16 с.

⁵ Овчарук О. В. Компетентнісний підхід в освіті: загальноєвропейські підходи [Електронний ресурс] / О. В. Овчарук // Інформаційні технології і засоби навчання. — 2009. — № 5(13). — С. 10. — Режим доступу : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/viewFile/176/162>. — Дата звернення: 15.03.2018. — Назва з екрана.

- управління діями екіпажу.

Крім необхідності знання лоції і технічних засобів судноводіння, до професійних компетентностей судноводіїв додається володіння основами морехідної астрономії та метеорології. До того ж, безпосередньо займаючись справами, які належать до технічного обладнання та відповідаючи за безпеку людей і цілісність вантажів на борту, судноводії повинні характеризуватися зразковим технічним мисленням, вмінням оперативно здійснювати розрахунки, мати міцне фізичне здоров'я і точний та практично ідеальний окомір.

Професійно важливими якостями кваліфікованого судноводія також є організаторські здібності, уважність, витривалість, акуратність та почуття відповідальності. «Сучасність передбачає орієнтацію не стільки на отримання конкретних знань, скільки на формування професійної компетенції, вмінь і навичок розумової діяльності, розвиток здібностей особистості. Суспільство також висуває і нові вимоги до якості підготовки судноводія – він повинен не тільки знати теоретичні положення, але й уміти орієнтуватися у різноманітних ситуаціях»³.

Доповнити вимоги до компетентностей судноводіїв можна спостереженнями Г. Пазиніч, «сучасне мореплавство має суто (абсолютно) міжнародний характер. Відповідальність за правильне вирішення численних завдань забезпечення безпеки мореплавства покладена на судноводіїв. Складність підготовки обумовлена складністю функцій судноводія в умовах мінливої морської стихії. Морське судно – це складна інженерна споруда, що переміщується в динамічно змінному середовищі, віддалена від берегів (ойкумени). На судні існують практично всі проблеми людства. Ці складності безпосередньо впливають на якість підготовки суднового персоналу, насамперед – судноводіїв»⁷.

Однак формування професійних компетентностей судноводіїв відбувається не тільки на рівні держави, а і на міждержавному рівні – основні пріоритети й цілі діяльності морських країн проголошуються в міжнародних конвенціях та нормативних документах і розглядаються як стратегічні орієнтири міжнародної спільноти.

Морський транспорт економічно розвинених країн відрізняється високим рівнем технічного оснащення. В цілому вони мають 75–80% загальної довжини всієї транспортної мережі та світового вантажо- і пасажирообігу. У ХХІ ст. міжнародна морська діяльність стає щодамі більш різноманітною та складною та такою, що потребує вагомих політичних зусиль і матеріально-технічних витрат. Проте певні розходження в географічному розташуванні, економічному та соціальному розвитку, рівні технічних можливостей різних держав формують неоднорідність позицій щодо проблем використання Світового океану.

³ Костюк В. Застосування ситуативнокомунікативних технологій у навчанні іншомовного спілкування майбутніх судноводіїв [Електронний ресурс] / В. Костюк // Витоки педагогічної майстерності. — 2012. — Вип. 10. — Режим доступу : <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/421/1/Kostyuk.pdf>. — Дата звернення: 15.03.2018. — Назва з екрана.

⁷ Пащенко Ю. В. Методи структуризації предметного середовища для комп'ютерної системи сертифікації плавкладу : дис. ... канд. техн. наук : спец. 05.13.06 «Автоматизовані системи управління та прогресивні інформаційні технології» / Ю. В. Пащенко. — Київ, 2001. — 276 с.

Контролювання суден з метою забезпечення безпеки мореплавства є однією із спільних головних проблем усіх країн, яка привела до появи та перманентного розвитку систем інформаційного обміну між суднами. Метою застосування означених систем на морському флоті є забезпечення пошуку і визначення координат суден, які зазнали лиха. Це стало проблемним у зв'язку з прогресуючим розвитком технологій та відповідною глобальною інформатизацією суспільства. Не минули ці процеси і сферу мореплавства, де поряд із вдосконаленням технічних засобів зв'язку необхідною умовою стало вдосконалення процесів та порядку отримання, опрацювання і передачі вчасної, точної і достовірної інформації, особливо під час краху судна та проведення аварійно-рятувальних робіт. Своєчасний обмін достовірною інформацією збільшує шанси на попередження загибелі морських суден та, у випадку краху, якнайшвидшого надання допомоги для врятування життя і здоров'я людей, а також на мінімізацію шкоди, якої може бути завдано майну або вантажу»⁸.

Щороку ступінь безпеки для мореплавства світу піднімається на новий, значно вищий рівень, що пояснюється використанням судноводіями сучасних засобів зв'язку та комунікацій для інформаційного обміну. Адже оперативне здійснення ними інформаційного обміну розширює можливості швидкого реагування та доведення до реальних виконавців розпоряджень і неперервного контролю їх своєчасного виконання. Зазначені технології дають оперативно попереджати судна про наближення стихійних явищ природи, які загрожують мореплавству, про порушення навігаційної ситуації тощо.

Ми погоджуємось із твердженням В. Голікова про те, що «безпеку судна та охорону людського життя на морі забезпечують судові енергетичні установки і системи, основними функціями яких є створення технічної надійності судна і формування гігієнічно обґрунтованих умов проживання. Зростання рівня автоматизації сучасних морських суден, впровадження автоматизованих комплексів з експлуатації судових енергетичних систем, включаючи навігаційні, істотно змінили характер виробничої діяльності плавскладу, трансформували його функції як операторів на рухомому об'єкті»⁹.

Реальною дійсністю сучасності є неперервний розвиток інформаційного суспільства, яке характеризується інтенсивним обміном капіталом, ресурсами та формуванням глобального відкритого ринку праці. З кожним роком все більше громадян України претендує на отримання робочих місць у транснаціональних компаніях, де вони зобов'язані демонструвати високий рівень професіоналізму та готовності до іншомовної комунікації – відповідати вимогам до рівня професійної підготовки, який формується зарубіжними та українськими роботодавцями⁹.

⁸ Продиус І. П. Дослідження розвитку ринку праці моряків України [Електронний ресурс] / І. П. Продиус, Р. А. Бундюк. — Lviv: Lviv Polytechnic National University Repository. — Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/18741/1/43-200-204.pdf>. — Дата звернення: 15.03.2018. — Назва з екрана.

⁹ Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник / В. Б. Шапар. — Харків: Прапор, 2005. — 640 с.

Відкритий ринок праці, який, як стверджують І. Продіус та Р. Бундюк, для морських спеціалістів України формується послідовністю операцій в чотири етапи¹⁰ (рис. 2).

«Перший етап – вихід на ринок праці – прояв сформованої потреби моряка у працевлаштуванні з певними цільовими настановами. Ця потреба сформувалася під впливом багатьох чинників об’єктивного і суб’єктивного характеру, які мають економічне, соціальне, психологічне підґрунтя.

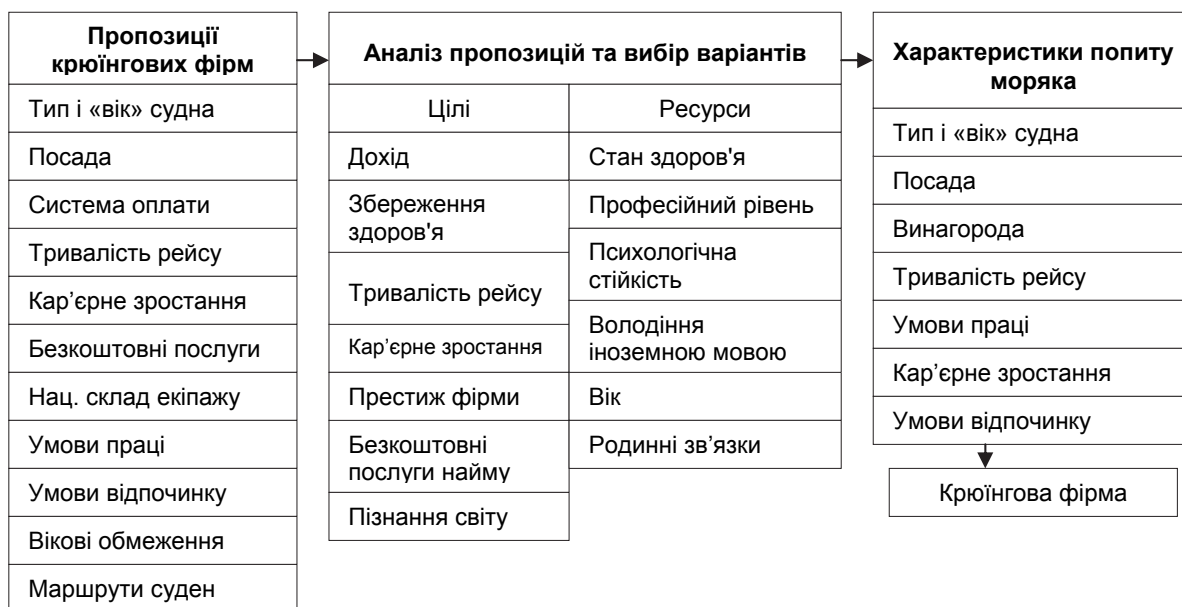


Рис. 2. Модель формування попиту на ринку праці фахівців морських спеціальностей

Другий етап – пошук та накопичення пропозицій кріюінгових фірм, які можна узагальнено охарактеризувати такими показниками: тип і «вік» судна, система оплати праці, обмеження за віком, умови праці, кар'єрне зростання тощо.

На третьому етапі моряку потрібно проаналізувати усі пропозиції і зробити вибір сприятливих варіантів. Вибір – це завжди компроміс, оскільки фактично не вдається визначити один варіант, у якому усі показники будуть найкращими. Компроміс полягає в тому, що деякі показники пропозицій частково не задовольняють моряка, а інші є дуже привабливі. Вибрані сприятливі варіанти не мають небажаних показників.

На четвертому етапі необхідно прийняти рішення про остаточний вибір однієї фірми для працевлаштування. Такий вибір дає можливість якнайкраще використати свої обмежені ресурси для отримання максимального результату під час досягнення конкурентних цілей, тобто це є вибір, що ґрунтується на економічному підході з соціально-психологічним підґрунтям».

Розглядаючи пропозиції кріюінгових фірм, виокремимо одну з головних тем співбесіди – професійний рівень. Як свідчать дані багатьох кріюінгових

¹⁰ Щодо стратегічних пріоритетів реалізації потенціалу України як морської держави: аналітична записка [Електронний ресурс] // Сайт Національного інституту стратегічних досліджень. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/832>. — Дата звернення: 15.03.2018. — Назва з екрана.

фірм, зокрема такий його складник як «фахові ключові компетентності» у технічній галузі не завжди відповідає вимогам, що ставляться до нього.

Прискіпливість у його оцінюванні пояснюється тим, що саме від фахових ключових компетентностей найбільшою мірою залежить проблема безпеки на воді. «Поняття ключових компетентностей (key competencies) (OECD) застосовується для визначення таких, що дають змогу особистості ефективно брати участь у багатьох соціальних сферах і які роблять внесок у поліпшення якості суспільства та сприяють особистому успіхові, що може бути застосовано до багатьох життєвих сфер. Ключові компетентності становлять основний набір найзагальніших понять, які слід деталізувати в комплекс знань, умінь, навичок, цінностей та відношень за навчальними галузями й життєвими сферами школярів»⁵. Складність функціональних обов'язків діяльності сучасних судноводіїв в умовах постійно змінної морської стихії, у свою чергу, обумовлює складність процесу формування базових компетентностей майбутніх фахівців судноводіння.

Як зазначає О. Овчарук, «у багатьох європейських країнах сьогодні переглянуто та внесено зміни до навчальних програм, що спрямовані на створення підґрунтя для того, щоб основні результати навчання базувались на досягненні учнями необхідних компетентностей. Більшість науковців говорять про необхідність визначити, відібрати та ґрунтовно ідентифікувати обмежений набір компетентностей, які є найважливішими, інтегрованими, ключовими»⁵.

Висновки

Отже, високий рівень вимог до професійних компетентностей судноводіїв, спричиняє певну увагу до процесу формування базових компетентностей старшокласників із судноводіння та є актуальною науковою проблемою.

Коло формування ключових компетентностей майбутніх судноводіїв можна визначити, беручи за основу вищезначені фахові ключові компетентності судноводіїв та їхні професійні якості: вміння ставити та розв'язувати задачі, здатність брати на себе відповідальність, навчатися протягом життя, проявляти самостійність у прийнятті рішень, комунікативність – вміння говорити і слухати як рідною мовою так і іноземною, а саме – міжнародною, англійською мовою.

Звідси формується закономірність їх відмінного володіння відповідною професійною, зокрема технічною термінологією, формування іншомовних компетентностей як складника ключових – базових компетентностей. Досконалість в англійській мові сприятиме підвищенню конкурентоздатності на міжнародному ринку морської галузі професійно спрямованими знаннями відповідно до міжнародних вимог, психологічній готовності до продуктивної комунікації у міжнародному професійному середовищі.

Із означеного вище, можна зробити припущення, що базові компетентності майбутніх фахівців судноводіння мають становити узагальнений комплекс

⁵ Овчарук О. В. Компетентнісний підхід в освіті: загальноєвропейські підходи [Електронний ресурс] / О. В. Овчарук // Інформаційні технології і засоби навчання. — 2009. — № 5(13). — С. 8. — Режим доступу: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/viewFile/176/162>. — Дата звернення: 15.03.2018. — Назва з екрана.

професійно спрямованих знань, вмінь та навичок, сформованих відповідно до потреб та вимог підготовленості до майбутньої професійної діяльності. Вони мають бути наскрізними та повинні досягатись у тісному міжпредметному взаємозв'язку.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі

Вважаємо перспективним у подальшому розробку та впровадження у освітній процес з підковки фахівців судноводіння моделі формування базових компетентностей майбутніх судноводіїв в закладах вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Іванов Д. А. Інформаційно-правові основи забезпечення безпеки мореплавства : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Д. А. Іванов. — Одеса, 2008. — 19 с.
2. Коменський Я. А. Велика дидактика / Я. А. Коменський // Избранные педагогические сочинения. — М., 1955. — С. 472.
3. Костюк В. Застосування ситуативнокомунікативних технологій у навчанні іншомовного спілкування майбутніх судноводіїв [Електронний ресурс] / В. Костюк // Витоки педагогічної майстерності. — 2012. — Вип. 10. — Режим доступу : <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/421/1/Kostyuk.pdf>. — Дата звернення: 15.03.2018. — Назва з екрана.
4. Мачуський В. В. Формування готовності старшокласників до професійного самовизначення у сфері технічної діяльності в позашкільних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.07 / В. В. Мачуський ; Ін-т проблем виховання АПН України. — Київ, 2001. — 16 с.
5. Овчарук О. В. Компетентнісний підхід в освіті: загальноєвропейські підходи [Електронний ресурс] / О. В. Овчарук // Інформаційні технології і засоби навчання. — 2009. — № 5(13). — Режим доступу : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/viewFile/176/162>. — Дата звернення: 15.03.2018. — Назва з екрана.
6. Пазынич Г. И. Некоторые особенности контроля качества подготовки судоводителей в современных условиях / Г. И. Пазынич // [Рибне господарство України](#). — 2013. — № 4. — С. 45–52. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/rgu_2013_4_11.pdf. — Дата звернення: 15.03.2018. — Назва з екрана.
7. Пащенко Ю. В. Методи структуризації предметного середовища для комп'ютерної системи сертифікації плавскладу : дис. ... канд. техн. наук : спец. 05.13.06 «Автоматизовані системи управління та прогресивні інформаційні технології» / Ю. В. Пащенко. — Київ, 2001. — 276 с.
8. Продиус І. П. Дослідження розвитку ринку праці моряків України [Електронний ресурс] / І. П. Продиус, Р. А. Бундюк. — Lviv : Lviv Polytechnic National University Repository. — Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/18741/1/43-200-204.pdf>. — Дата звернення: 15.03.2018. — Назва з екрана.

9. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник / В. Б. Шапар. — Харків : Прапор, 2005.— 640 с.

10. Щодо стратегічних пріоритетів реалізації потенціалу України як морської держави: аналітична записка [Електронний ресурс] // Сайт Національного інституту стратегічних досліджень. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/832>. — Дата звернення: 15.03.2018. — Назва з екрана.

Marina Musorina

**GENESIS OF THE TERMINOLOGICAL APPARATUS
OF THE PROBLEM OF FORMATION OF BASIC COMPETENCES
OF SENIOR PUPILS FROM SHIP NAVIGATION**

The article analyzes pedagogical experience of the process of formation of basic competences of high school students in the conditions of profile education of senior pupils on the profile of navigation. It has been established that the circle of key competence development of senior pupils from navigation can be determined based on the key competences of marine engineers and their professional qualities, namely: ability to set and solve tasks, ability to take responsibility, learn during life, exercise autonomy in adoption decisions, communicative skills – ability to speak and listen, both in the native language and in foreign languages.